

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 20 kwietnia 2018 r.

Pozycja 59

POSTANOWIENIE z dnia 13 czerwca 2017 r. Sygn. akt Ts 262/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Michał Warciński,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej A.M. w sprawie zgodności:

art. 398⁹ § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.) z art. 2, art. 7 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1, art. 8, art. 32 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1, art. 45 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 oraz art. 77 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 14 grudnia 2016 r. (data nadania) A.M. (dalej: skarżąca) wystąpiła o zbadanie zgodności art. 398⁹ § 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822, ze zm.; dalej: k.p.c.) z art. 2, art. 7 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1, art. 8, art. 32 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1, art. 45 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 oraz art. 77 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

Skarżąca złożyła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego w K. z września (sygn. akt). Postanowieniem z lipca 2016 r. (sygn. akt), doręczonym skarżącej 14 września 2016 r., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Wyjaśnwszy w tym postanowieniu, że „nie każda skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania”, Sąd Najwyższy ustalił, że skarga kasacyjna została oparta na przesłance wskazanej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Jak jednocześnie podkreślił, „szczegółowa analiza uzasadnienia wniosku nie pozwala jednak na stwierdzenie, że skarga powinna być przyjęta do rozpoznania”. Odwołując się do postanowienia Sądu Najwyższego z czerwca 2008 r. (sygn. akt), wyjaśnił przy tym, kiedy przesłanka „oczywistej zasadności skargi kasacyjnej” jest spełniona.

Zdaniem skarżącej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. narusza: „zasadę pewności prawa i poprawnej legislacji” (art. 2 Konstytucji) w zakresie, w jakim „przepis ten jest niejasny, nieprecyzyjnie skonstruowany, niepozwalający jednostce przewidzieć nakładanych

obowiązków i przyznawanych praw, a jego dosłowna interpretacja uniemożliwia jego wyegzekwowanie”; zasadę praworządności (art. 7 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji) w zakresie, w jakim „jego dosłowna interpretacja i stosowanie nakazuje Sądowi Najwyższemu stawianie przed skarżącymi nieosiągalnych wymagań dotyczących jakości i bliżej nieokreślonej oczywistości uzasadnień skarg, w jakim stanowi dla Sądu Najwyższego przesłankę do stawiania oczywistości uzasadnień ponad zasadnością skarg, skutkuje wydawaniem postanowień o odmowie przyjęcia do rozpoznania skarg kasacyjnych od orzeczeń sądów, wydanych z naruszeniem przepisów prawa i podstawowych zasad obowiązujących w praworządnym państwie oraz pozostawianiem w obrocie prawnym wadliwych orzeczeń sądów powszechnych, co w konsekwencji skutkuje sprawowaniem nadzoru Sądu Najwyższego nad działalnością sądów w dziedzinie orzekania w ograniczonym zakresie”; „zasadę nadrzędności norm konstytucyjnych nad przepisami ustawy” (art. 8 Konstytucji) w zakresie, w jakim „dosłowna, bezpośrednia jego interpretacja nakazuje sądowi stawianie jakości i bliżej nieokreślonej oczywistości uzasadnień skarg ponad ich zasadność merytoryczną oraz w zakresie jego stosowania, stanowiąc dla Sądu Najwyższego przesłankę (...) odmowy przyjęcia do rozpoznania skarg kasacyjnych od orzeczeń sądów wydanych z naruszeniem obowiązujących przepisów prawa i podstawowych zasad obowiązujących w praworządnym państwie oraz zakresie, w jakim bezpośrednio stosowanie tego przepisu skutkuje nie usuwaniem z obrotu prawnego wadliwych orzeczeń wydanych z naruszeniem przepisów prawa i podstawowych zasad obowiązujących w praworządnym państwie, co w konsekwencji doprowadza do naruszenia fundamentalnej zasady sprawiedliwości, obowiązującej w praworządnym państwie”. Ponadto skarżąca podnosi, że zaskarżony przepis jest niezgodny z art. 32 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim „interpretacja i stosowanie tego przepisu skutkuje ograniczeniem sprawowania nadzoru Sądu Najwyższego nad działalnością sądów w zakresie orzekania, co w konsekwencji skutkuje wydawaniem przez pozbawione nadzoru sądy wadliwych orzeczeń, bez uprzedniego rozpoznania istoty sprawy, bez wyjaśnienia okoliczności sprawy, co następuje przez niedopuszczenie dowodów zgłaszanych przez nieuprzywilejowaną stronę”. W przekonaniu skarżącej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. jest również niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji w zakresie, „w jakim bezpośrednia interpretacja i stosowanie tego przepisu przez Sąd Najwyższy skutkuje nie przyjmowaniem do rozpoznania skargi od zaskarżonego orzeczenia, wydanego z naruszeniem lub rażącym naruszeniem obowiązujących w praworządnym państwie, nie uchylaniem zaskarżonych, wadliwych orzeczeń, nie orzekaniem przez Sąd Najwyższy co do istoty sprawy, nie przekazywaniem spraw do ponownego rozpoznania sądowi niższej instancji, pozbawiając obywateli, w tym skarżącą, prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd orzekający w innym, zmienionym składzie, który mając na uwadze kontrolę jego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, będzie działał zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i będzie wydawał orzeczenia zgodne z obowiązującym prawem”. Skarżąca uważa w końcu, że art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. jest niezgodny z art. 77 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji w zakresie, w jakim jego interpretacja i stosowanie przez Sąd Najwyższy „skutkuje wydawaniem postanowień o odmowie przyjęcia do rozpoznania zasadnych skarg kasacyjnych, nie uchylaniem zaskarżonych, wadliwych orzeczeń i nie przekazywaniem spraw do ponownego rozpoznania, a tym samym skutkuje naruszeniem art. 77 ust. 2 Konstytucji przez zamknięcie obywatelom, w tym również skarżącej, drogi sądowej dochodzenia naruszonych wolności lub praw i w konsekwencji naruszeniem art. 77 ust. 1 Konstytucji przez pozbawienie obywateli, w tym również skarżącej, prawa do wynagrodzenia szkody, jaka została jej wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”.

Skarżąca twierdzi, że to postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2016 r. naruszyło jej prawa i obowiązki konstytucyjne, wynikające z art. 2, art. 30, art. 45 i art. 77 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym oraz ustawę o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego (Dz. U. poz. 2074) do postępowań przed Trybunałem wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p. TK), tj. przed 3 stycznia 2017 r., stosuje się przepisy tej ustawy. Skoro postępowanie zainicjowane rozpatrywaną skargą nie zostało zakończone przed 3 stycznia 2017 r., to do rozpoznania tej skargi właściwe są przepisy ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym.

Zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu, już w początkowej fazie postępowania, spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, a także gdy zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 59 ust. 1 pkt 2-4 u.o.t.p. TK.

Skarżąca twierdzi, że źródłem naruszenia jej konstytucyjnych praw, które wywodzi z art. 2, art. 30, art. 45 i art. 77 Konstytucji, jest postanowienie Sądu Najwyższego z lipca 2016 r. odmawiające przyjęcia jej skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Zgodnie z art. 79 ust. 1 ustawy zasadniczej skarga konstytucyjna przysługuje tylko temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone przez ustawę lub inny akt normatywny (normę prawną zrekonstruowaną na podstawie tego aktu), na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej ostatecznie orzekły o jego prawach lub wolnościach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Tym samym ochrona skargowa nie przysługuje temu, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały co prawda naruszone, lecz źródłem naruszenia był akt stosowania prawa lub zachowanie samego skarżącego (w szczególności zaniechanie skorzystania z przysługujących mu środków ochrony jego praw).

Zarzuty skarżącej sformułowane bezpośrednio przeciwko postanowieniu Sądu Najwyższego z lipca 2016 r. wydanemu w jej sprawie nie mogą zatem być rozpoznane w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej. Rozpatrzenie skargi, z uwagi na wskazany wyżej przedmiot kontroli, jest więc niedopuszczalne w świetle art. 59 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK.

Skarżąca, poza upatrywaniem naruszenia swoich konstytucyjnych praw w wydanym wobec niej orzeczeniu Sądu Najwyższego – zarzuca również wprost niekonstytucyjność art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wskazującemu jedną z podstaw przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. W świetle tego przepisu Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli skarga ta jest oczywiście uzasadniona. Skarżąca koncentruje się na niejasności i nieprecyzyjności brzmienia tego przepisu, co – jej zdaniem – prowadzi do utrwalenia w obrocie prawnym wadliwych orzeczeń sądów powszechnych. W przekonaniu skarżącej zaskarżona regulacja pozbawiła ją przede wszystkim „prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd orzekający w innym, zmienionym składzie, który mając na uwadze kontrolę jego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, będzie działał zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i będzie wydawał orzeczenia zgodnie z obowiązującym

prawem” (art. 45 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji i art. 77 ust. 2 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji) oraz „prawa do wynagrodzenia szkody, jaka została jej wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej” (art. 77 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji). Niezależnie od tych zarzutów skarżąca uważa, że art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. jest niezgodny z zasadami ustrojowymi wyrażonymi w art. 2, art. 7 (również w powiązaniu z: art. 176 ust. 1 i art. 183 ust. 1 Konstytucji), art. 8 oraz art. 32 (w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji).

Jednakże w skardze należy wskazać, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone, a także uzasadnić zarzut niezgodności kwestionowanego przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego ze wskazaną konstytucyjną wolnością lub prawem, z powołaniem argumentów lub dowodów na jego poparcie (art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p. TK). Jeśli skarżący nie uzasadni należycie postawionych w skardze zarzutów, należy odmówić nadania skardze dalszego biegu ze względu na jej oczywistą bezzasadność (art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK).

W związku z zarzutami skarżącej Trybunał wskazuje na to, że Konstytucja – w szczególności jej art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 – nie zapewnia prawa do rozpoznania każdej sprawy w trzeciej instancji, a zatem również skonstruowanego przez skarżącą „prawa do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd orzekający w innym, zmienionym składzie, który mając na uwadze kontrolę jego orzeczenia przez Sąd Najwyższy, będzie działał zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa i będzie wydawał orzeczenia zgodnie z obowiązującym prawem”. Jak jednak Trybunał podkreślił w wyroku z 30 maja 2007 r. (sygn. SK 68/06, OTK ZU nr 6/A/2007, poz. 53), jeżeli ustawodawca, w wybranych przez siebie kategoriach spraw, zdecyduje się na przyznanie prawa do trzeciej instancji, to postępowanie takie musi spełniać wymogi konstytucyjne, w szczególności – odpowiadać standardom rzetelnego procesu, wynikającym zarówno z art. 45 ust. 1, jak i z art. 2 Konstytucji.

Skarżąca wiąże naruszenie art. 45 ust. 1 i art. 2 Konstytucji wiąże przede wszystkim z posłużeniem się przez ustawodawcę w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zwrotem niedookreślonym – „oczywiście uzasadniona”, umożliwiającym orzekającemu sądowi jego dowolną interpretację. W swoim orzecznictwie Trybunał wielokrotnie wypowiadał się na temat dopuszczalności posługiwania się przez ustawodawcę zwrotami niedookreślonymi i pojęciami nieostryimi (tak w postanowieniu TK z 11 września 2013 r., sygn. Ts 83/13, OTK ZU nr 6/B/2013, poz. 606). W wyroku z 16 stycznia 2006 r. (sygn. SK 30/05, OTK ZU nr 1/A/2006, poz. 2) stwierdził, że użycie zwrotu nieostrego wymaga istnienia szczególnych gwarancji proceduralnych, zapewniających przejrzystość i możliwość oceny praktyki wypełniania nieostrego zwrotu konkretną treścią przez organ, decydujący o tym wypełnieniu. Uzyskanie informacji, danych umożliwiających ocenę, że praktyka w tym zakresie jest prawidłowa, jest możliwe zwłaszcza na podstawie analizy orzecznictwa sądowego, które autorytatywnie usuwa istniejące obiektywnie wątpliwości co do treści zwrotu niedookreślonego.

Odnosząc te uwagi do analizowanej skargi, trzeba podkreślić, że treść uzasadnień postanowień o odmowie przyjęcia skarg kasacyjnych do rozpoznania ze względu na niespełnienie przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. pozwalała skarżącej ustalić, jak należy tę przesłankę rozumieć. W uzasadnieniu postanowienia wydanego wobec skarżącej Sąd Najwyższy, określając tę przesłankę, odwołał się do swojego postanowienia z 18 czerwca 2008 r. (sygn. akt III CSK 110/08, LEX nr 1087257). Oczywista zasadność skargi kasacyjnej oznacza, jak podkreśla Sąd Najwyższy, że „dla przeciętnego prawnika podstawy wskazane w skardze *prima facie* zasługują na uwzględnienie. Sytuacja taka w szczególności istnieje wtedy, gdy bez wątpienia wystąpiły uchybienia, na które powołuje się skarżący, lub gdy jest pewne, że miały one wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia albo też podniesione zarzuty oczywiście uzasadniają wniesiony środek zaskarżenia”. Sąd Najwyższy przypomniał również,

że „oczywiste jest to, co jest widoczne bez potrzeby głębszej analizy, czy przeprowadzenia dłuższych badań lub dociekań. Skarżący musi zatem wykazać, że wyrok zapadł z oczywistym, rażącym naruszeniem przepisów prawa lub podstawowych Zasad obowiązujących w praworządnym państwie (...)”. Bez wątpienia rozstrzygnięcie o tym, czy skarga jest oczywiście uzasadniona, a zatem czy dane naruszenie prawa jest oczywiste i czy doprowadziło do wydania oczywiście nieprawidłowego orzeczenia, należy zatem do Sądu Najwyższego. W przesłankę tę wpisany jest więc element ocenny, na co także zwracał już wielokrotnie uwagę Trybunał Konstytucyjny, (ostatnio np. w postanowieniu z 27 kwietnia 2016 r., sygn. Ts 58/16, OTK ZU nr B/2016, poz. 381).

To natomiast, że w sprawie skarżącej uzasadnienie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełniało odpowiednich standardów, ponieważ poza zdefiniowaniem przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej ograniczało się do stwierdzenia, że przesłanka ta nie została spełniona („Szczegółowa analiza uzasadnienia wniosku nie pozwala jednak na stwierdzenie, że skarga powinna być przyjęta do rozpoznania”), może świadczyć jedynie o naruszeniu konstytucyjnych praw skarżącej, mających jednak swoje źródło nie w zaskarżonym przepisie, a w (jednorazowym) akcie stosowania prawa. Taki akt, o czym była już mowa, nie podlega zaś kontroli w postępowaniu skargowym.

Nie istnieje związek między wydanym w sprawie skarżącej postanowieniem o odmowie przyjęcia jej skargi kasacyjnej do rozpoznania, zaskarżonym art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. a „prawem do wynagrodzenia szkody, jaka została jej wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej” (art. 77 ust. 1 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji), co uniemożliwia rozpoznanie tego zarzutu.

W konsekwencji należy stwierdzić oczywistą bezzasadność skargi, co również wyklucza nadanie jej dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p. TK).

Skarga powinna zawierać wskazanie, która konstytucyjna wolność lub prawo skarżącego i w jaki sposób – jego zdaniem – zostały naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK). Jeśli skarżący opiera swoje zarzuty na naruszeniu takich przepisów ustawy zasadniczej, z których nie wynikają konstytucyjne prawa podmiotowe, lecz które są źródłem zasad o charakterze ustrojowym, to takiej skardze – niespełniającej ustawowego wymagania – należy odmówić nadania dalszego biegu (art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK).

Art. 2, art. 7 (nawet w powiązaniu z art. 176 ust. 1 i art. 183 ust. 1 Konstytucji), art. 8 i art. 32 ust. 1 (w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1) Konstytucji nie mogą być samodzielnymi wzorcami kontroli w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej. Przepisy te nie wyrażają bowiem żadnego konkretnego prawa podmiotowego w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji. Mogą być wzorcami kontroli jedynie w powiązaniu z innymi wolnościami i prawami określonymi w Konstytucji (zob. w szczególności wydane w pełnym składzie i nadal aktualne postanowienia TK z 23 stycznia 2002 r., sygn. Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 60 oraz 24 października 2001 r., sygn. SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225).

Skarga w części, w której skarżąca zarzuca niezgodność art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. z art. 2, art. 7 (także w powiązaniu z art. 176 ust. 1 i art. 183 ust. 1 Konstytucji), art. 8 i art. 32 w zw. z art. 176 ust. 1 i w zw. z art. 183 ust. 1 Konstytucji, nie spełnia również wymagania określonego w art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK, co zgodnie z art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p. TK uzasadnia odmowę nadania jej dalszego biegu.

Z tych przyczyn Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.